

TEPAV Tütün Kontrolü Politikaları İzleme Bülteni Ekim 2022¹

Bu haber bülteni, TEPAV tarafından Türkiye’de tütün ürünleri kullanımı ile ilgili veri ve bilgilerin düzenli aralıklarla paylaşımı amacı ile hazırlanmıştır. Söz konusu İzleme Bülteni’nin ilk sayısı, TEPAV tarafından Şubat 2022’de yaptırılan anket bulguları ile Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA) (Global Adult Tobacco Survey - GATS) Türkiye sonuçlarının karşılaştırmalı analizini içermekte idi. Bültenin bu ikinci sayısı ise TEPAV tarafından Haziran 2022’de yaptırılan anket bulguları ile Şubat 2022 anket bulgularının karşılaştırmalı analizinden oluşmaktadır.

Anket çalışmaları Türkiye’nin 12 NUTS-1 bölgesini temsilen 12 ilde (İstanbul (TR1), Balıkesir (TR2), İzmir (TR3), Bursa (TR4), Ankara (TR5), Antalya (TR6), Kayseri (TR7), Samsun (TR8), Trabzon (TR9), Erzurum (TRA), Malatya (TRB), Gaziantep (TRC)) ve 2000’er katılımcıyla bilgisayar destekli olarak telefon anketi şeklinde yapılmıştır.

Ülkemizde tütün ürünleri kullanımı ile ilgili en güncel resmi verilerin 2019 TÜİK Türkiye Sağlık Araştırması² ve 2016 Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA) verileri olması ve o tarihten sonra bu kapsamda resmi bir çalışma bulunmaması nedeniyle TEPAV’ın araştırması önemli ve anlamlıdır.

1. Tütün Kullanım Oranları ve Genel Bilgiler

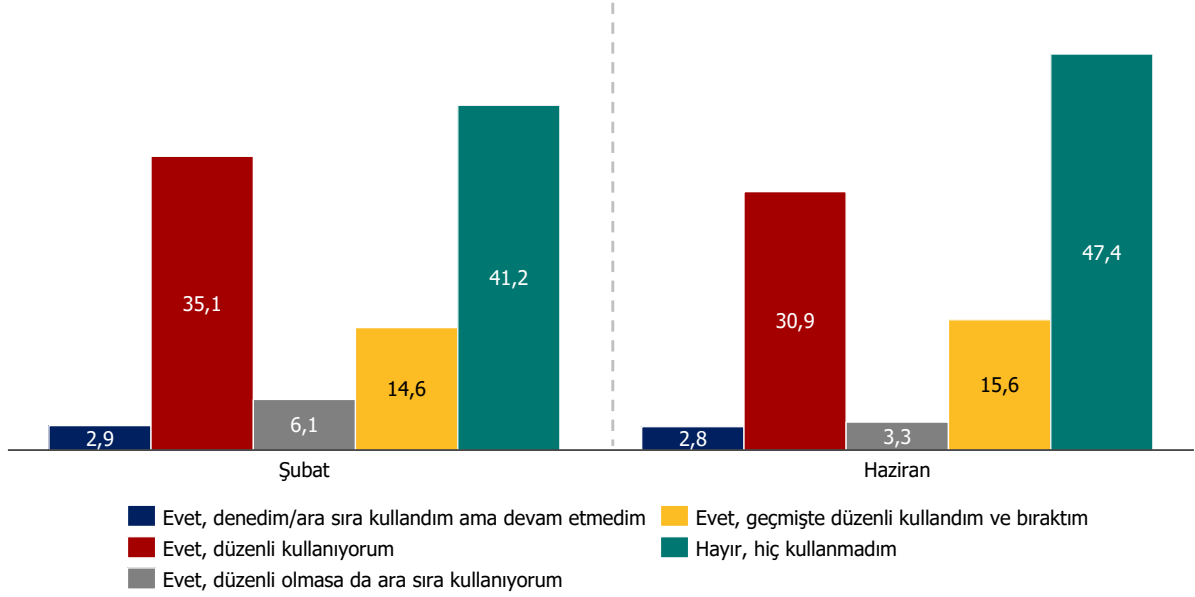
Haziran ayı verileri, tütün ürünlerini düzenli olarak kullananların oranında Şubat verilerine göre azalma olduğuna işaret etmektedir. Katılımcılar “Sigara kullanıyor musunuz veya geçmişte kullandınız mı?” sorusuna verdikleri cevaba göre dört kategoriye ayrılmıştır: “düzenli/her gün kullananlar,” “ara sıra kullananlar”, “geçmişte kullanmış olanlar” ve “hiç kullanmayanlar”. Tütün ürünlerini her gün değil ara sıra kullananların payı, 2012 ve 2016 KYTA anketlerinde ve TEPAV Şubat ayı anketinde olduğu gibi (2012 yüzde 3,0, 2016 yüzde 2,0, Şubat 2022 yüzde 6,1 Haziran ayında da yüzde 3,3) oldukça düşük olup, kullanıcıların büyük çoğunluğunun aslında her gün tütün kullandığı görülmektedir. Şubat 2022 ve Haziran 2022’de yapılan anketler karşılaştırıldığında, “Sigara kullanıyor musunuz veya geçmişte kullandınız mı?” sorusuna verilen “evet, denedim/ara sıra kullandım ama devam etmedim” ve “evet, geçmişte düzenli kullandım ve bıraktım” yanıtlarının payında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Buna karşılık günlük olarak düzenli kullananların oranı (Pearson ki-kare (Chi square) istatistiğine göre anlamlı olarak) yüzde 35,1’den yüzde 30,9’a azalmış olduğu görülmüştür (Şekil 1). Cinsiyetlere göre karşılaştırma yapıldığında “Evet, düzenli kullanıyorum” yanıtlarının payının her iki cinsiyet için de

¹ Proje destek ve teşekkür beyanı: Bu çalışma, ABD’de kâr amacı gütmeyen bir 501(c)(3) özel vakfı olan Foundation for a Smoke-Free World, Inc. (“FSFW”) tarafından sağlanan bir hibe ile finanse edilmiştir. Bu çalışmanın planlanmasında veya yürütülmesinde veri analizinde veya sonuçların yayınlanmasında FSFW’nin hiçbir rolü yoktur.

² 2019 tarihli Türkiye Sağlık Araştırması Türkiye Cumhuriyeti sınırları dâhilindeki hanehalklarıyla gerçekleştirilmiş olup kalkınma göstergeleri içerisinde önemli bir paya sahip olan sağlık göstergesine yönelik bilgilerin elde edilmesi ile mevcut yapıdaki bilgi açığının kapatılması amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma birçok sağlık konusunu içermekte olup tütün kullanımı araştırmanın yalnızca küçük bir kısmını oluşturmaktadır.

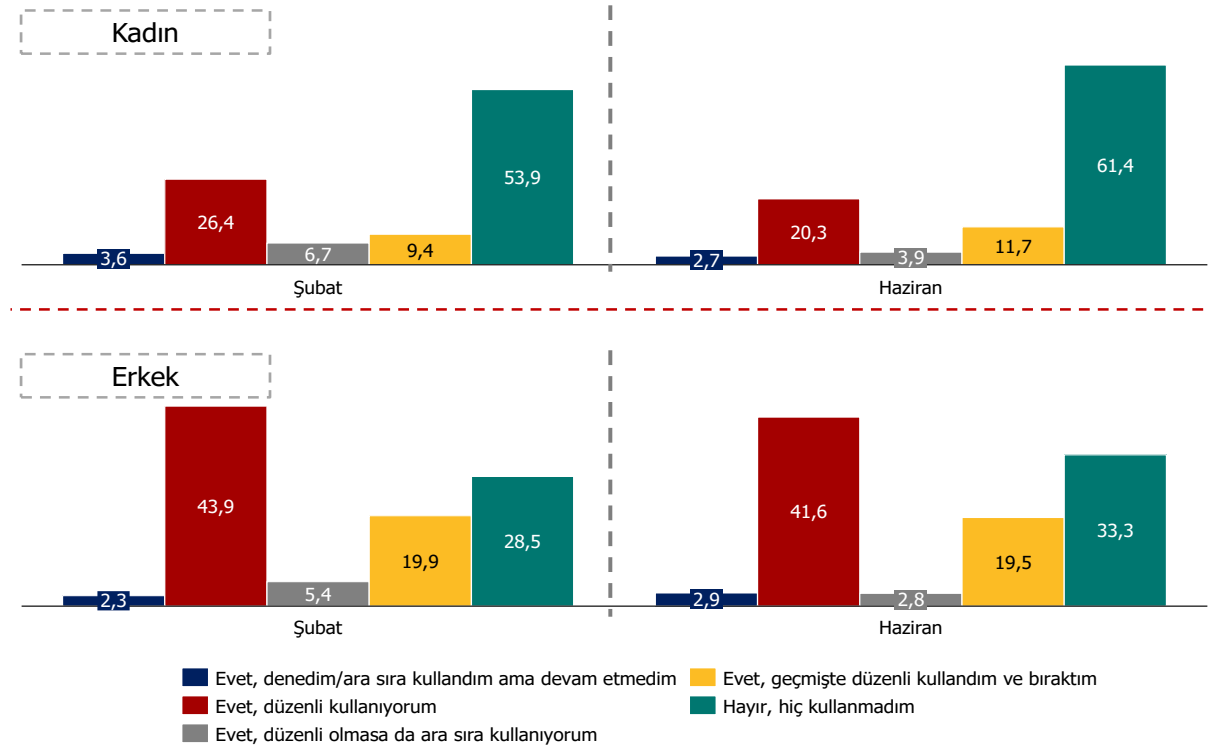
istatistiksel olarak anlamlı şekilde azaldığı görülmektedir (**Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**). Bültenin devamında daha ayrıntılı analizlerin sonuçları paylaşılmaktadır.

Şekil 1. “Sigara kullanıyor musunuz veya geçmişte kullandınız mı?” sorusuna verilen yanıtların oranı, Şubat 2022, Haziran 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

Şekil 2. “Sigara kullanıyor musunuz veya geçmişte kullandınız mı?” sorusuna verilen yanıtların cinsiyetlere göre oranı, Şubat 2022, Haziran 2022, %

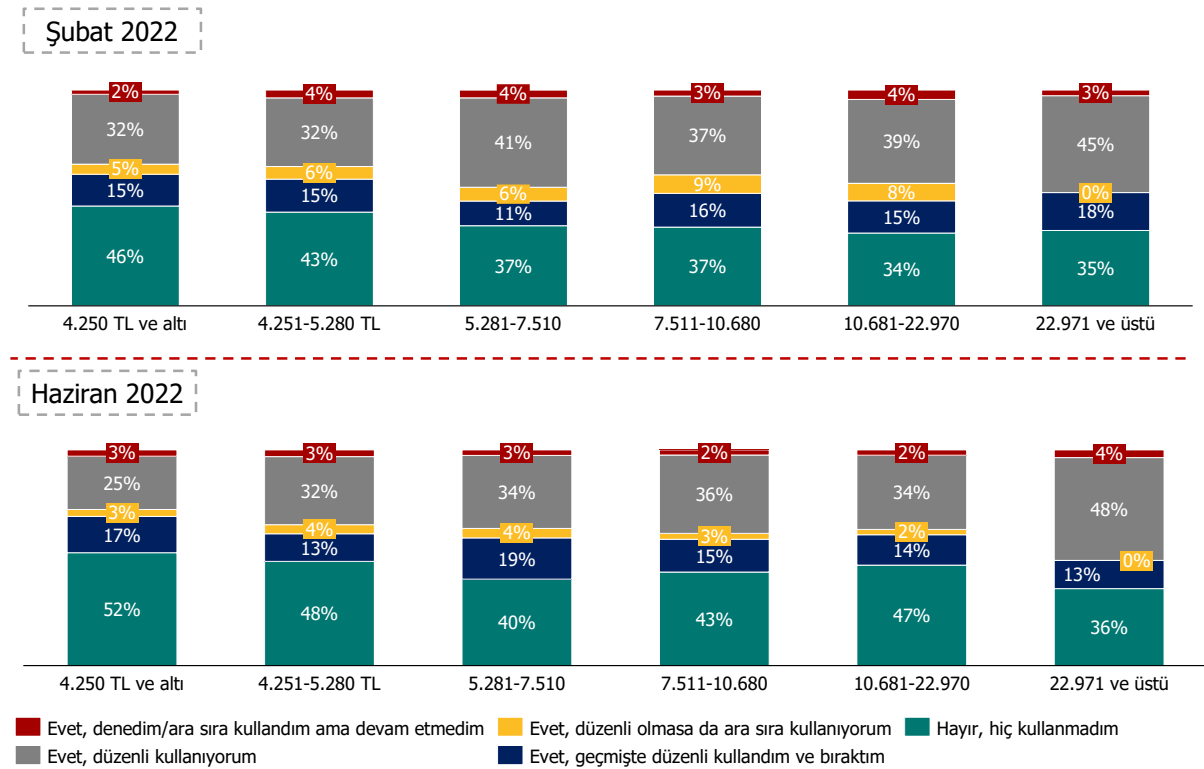

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

Üst gelir gruplarında, düşük gelir gruplarına göre, hem tütün ürünlerini düzenli kullananların payı daha yüksek, hem de kullanımı bırakma isteği daha düşük. “Sigara kullanıyor musunuz veya geçmişte

kullandınız mı?” sorusuna haziran ayı anketinde verilen yanıtlar hanehalkı aylık gelir seviyesine göre incelendiğinde, düzenli/ her gün kullananların oranı, en düşük gelir seviyesinde yüzde 25 iken, daha üst gelir gruplarında yüzde 30'lara yükselmekte, en üst gelir grubunda ise yüzde 48'e ulaşmaktadır. Gelirle düzenli kullanım arasında Şubat anketinde ortaya çıkan pozitif bağlantının Haziran anketinde de görülmesi Türkiye'de tütün ürünlerinin günlük/düzenli kullanımının, diğer bazı ülkelerdekine aksine, üst gelir gruplarında daha yaygın olduğuna işaret etmektedir. Benzer şekilde, gelir seviyesi yükseldikçe, hem Şubat hem de Haziran anketlerinde sigarayı bırakma isteğinin azaldığı görülmüştür. Haziran ayında en alt gelir grubunda “Şu anda sigarayı bırakmak istiyor musunuz?” sorusuna “Hayır” cevabı verenlerin oranı yüzde 50'ye, en üst gelir grubunda aynı oran yüzde 70 olarak gerçekleşmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. “Sigara kullanıyor musunuz veya geçmişte kullandınız mı?” sorusuna “Evet, düzenli kullanıyorum” yanıtı verenlerin gelir gruplarına göre oranı, Şubat 2022, Haziran 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

Şubat ayı ve Haziran ayı anket sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, kadınlarda sigara kullanımında aylık hane gelirine göre istatistiksel olarak anlamlı bir artış dikkat çekerken, erkeklerde gelir grupları arasında anlamlı fark gözlenmedi.³ Kadınların düzenli sigara kullanıyor olma ihtimali 4., 5. ve en üst gelir gruplarında en alt gelir grubuna göre sırasıyla yaklaşık 1,72, 1,74 ve 4 kat yüksektir. Erkeklerde ise gelir grupları arasında (3. grup hariç) anlamlı bir fark görülmedi (Tablo 1).

³ Anket sonuçlarının analizi için ikili lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Tahmin edilen regresyonda sigara kullanımı bağımlı değişken olarak tanımlanmıştır (“Sigara kullanıyor musunuz veya geçmişte kullandınız mı?” sorusuna “Evet, düzenli kullanıyorum” yanıtı verenler = 1, diğerleri = 0). Açıklayıcı değişkenler ise yaş, yaşın karesi, eğitim düzeyi (baz kategori = lise ve dengi okul mezunları) ve hanehalkı aylık geliri (baz kategori = 4.250TL ve altı gelir seviyesi) olarak belirlenmiştir. “Risk oranı” sütunu ilgili açıklayıcı değişkenin risk oranını (odds ratio) göstermektedir. Bu değer 1’den büyük olması ilgili açıklayıcı değişkenin düzenli sigara kullanma olasılığını artırması, 1’den küçük olması olasılığı azaltması şeklinde yorumlanabilir. Küçük p-değerleri ise ilgili değişkenin regresyondaki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir.

Şubat ve Haziran verilerinde düzenli sigara içme olasılığının eğitim grupları arasında farklılaştığı görülüyor.⁴ Erkeklerin düzenli sigara içme olasılığının, lise ve dengi okul mezunları baz (referans) kategori olarak ele alındığında bu gruba göre ilkökul ve ortaokul mezunlarında sırasıyla 1,5 ve 1,4 kat yüksek olduğu, yüksekokul ve daha fazla eğitimi tamamlamış olanlarda ise daha az (yaklaşık 0,8 kat) olduğu görülüyor. Diğer bir deyişle, daha yüksek eğitime sahip erkeklerin düzenli sigara kullanıyor olma ihtimalinin daha düşük olduğu görülüyor. Kadınların düzenli sigara kullanıyor olma ihtimalinin ise, yüksekokul ve daha fazla eğitimi tamamlamış olanlarda, lise ve altı eğitimlilere göre, erkeklere benzer şekilde daha düşük (0.75 kat) olduğu görülüyor (Tablo 1).

Tablo 1. Cinsiyete göre sigara kullanım istatistikleri, Şubat 2022, Haziran 2022, n=4017

	Kadın		Erkek	
	Risk Oranı	p-değeri	Risk Oranı	p-değeri
Yaş	1,043	0,067	1,085	0,000
Yaşın karesi	1,000	0,066	0,999	0,000
En son bitirilen okul				
Lise ve dengi (baz kategori)				
İlkokul ve altı (5 senelik)	0,907	0,552	1,465	0,008
Ortaokul (8 senelik)	1,144	0,472	1,393	0,024
Yüksekokul ve üzeri	0,754	0,046	0,792	0,049
Hanehalkı aylık geliri				
1: 4.250 TL ve altı (baz kategori)				
2: 4.251 - 5.280 TL	1,195	0,204	1,080	0,562
3: 5.281 - 7.510 TL	1,293	0,148	1,432	0,017
4: 7.511 - 10.680 TL	1,717	0,003	1,115	0,470
5: 10.681 - 22.970 TL	1,737	0,007	1,179	0,309
6: 22.971 TL ve üstü	4,014	0,000	1,450	0,121
Gözlem sayısı*	2010		2007	

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

* TEPAV anketleri Şubat ayında 1009 kadın, 1006 erkek; Haziran ayında ise 1001 kadın, 1001 erkek olmak üzere toplam 4017 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Diğer değişkenlerin etkisi hesaba katıldığında, Haziran ayında Şubat ayına kıyasla düzenli sigara kullanma olasılığının kadınlarda bir miktar azalırken erkeklerde değişmemiş olduğu görülmüştür.⁵ Modele diğer değişkenlerle birlikte Haziran ayı kukla değişkeni eklenerek Şubat ayına göre düzenli kullanım olasılığında genel bir değişim olup olmadığı incelenmiştir. Kadınların düzenli kullanım olasılığının Şubat-Haziran arasında 0,71 kat değiştiği görülmektedir. Diğer değişkenlerin etkilerinde önceki modele (Tablo 1) göre belirgin bir fark görülmemiştir (Tablo 2).

⁴ ibid., s.3

⁵ ibid., s.3

Tablo 2. Aylara ve cinsiyetlere göre düzenli sigara kullanım istatistikleri, Şubat 2022, Haziran 2022, n=4071

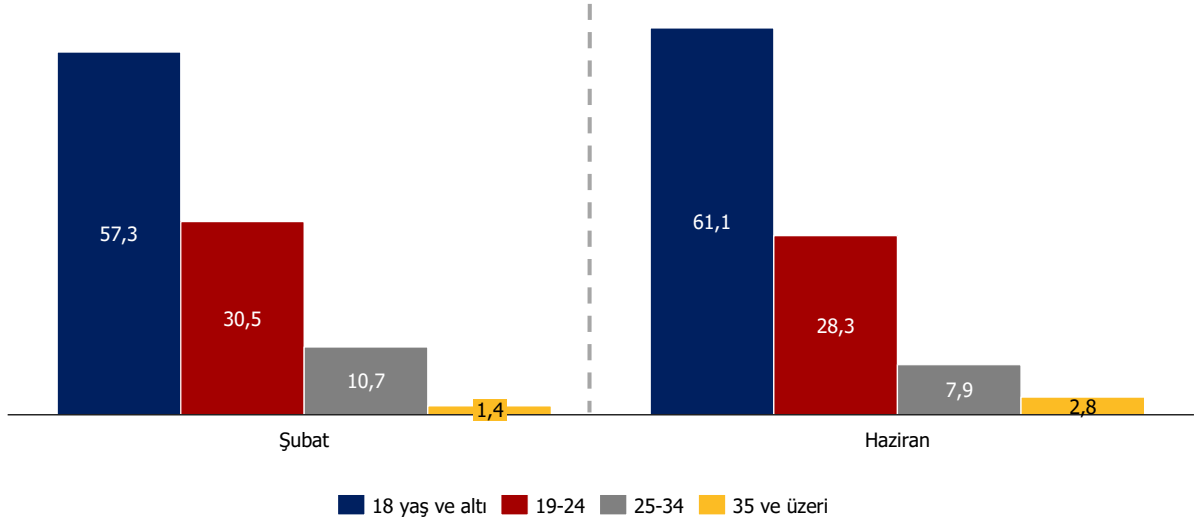
	Kadın		Erkek	
	Risk Oranı	p-değeri	Risk Oranı	p-değeri
Haziran ayı kukla değişkeni	0,705	0,001	0,859	0,103
Yaş	1,047	0,049	1,084	0,000
Yaşın karesi	0,999	0,045	0,999	0,000
En son bitirilen okul				
Lise ve dengi (baz kategori)				
İlkokul ve altı (5 senelik)	0,909	0,565	1,474	0,007
Ortaokul (8 senelik)	1,174	0,391	1,405	0,021
Yüksekokul ve üzeri	0,763	0,057	0,788	0,045
Hanehalkı aylık geliri				
1: 4.250 TL ve altı (baz kategori)				
2: 4.251 -5.280 TL	1,179	0,244	1,073	0,597
3: 5.281 - 7.510 TL	1,256	0,203	1,438	0,016
4: 7.511 - 10.680 TL	1,611	0,010	1,124	0,437
5: 10.681 - 22.970 TL	1,655	0,014	1,185	0,295
6: 22.971 TL ve üstü	4,274	0,000	1,494	0,095
Gözlem sayısı*	2010		2007	

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

* TEPAV anketleri Şubat ayında 1009 kadın, 1006 erkek; Haziran ayında ise 1001 kadın, 1001 erkek olmak üzere toplam 4017 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de tütün ürünleri kullanmaya başlama yaşının, 2012 ve 2016 anketlerinde olduğu gibi, Şubat ve Haziran 2022 anketlerinde de oldukça düşük olduğu görülüyor. Halen sigara kullananlar arasında 18 yaşından önce sigaraya başlama oranı GATS verilerine göre 2012’de yüzde 64,6, 2016’da yüzde 68,7 iken, Şubat ve Haziran 2022 bulgularına göre sırasıyla yüzde 57,3 ve yüzde 61,1 olarak ölçüldü. Bu oranların 2016’dan bu yana düşmüş gibi görünse de halen 2012 oranlarına yakın ve oldukça yüksek seviyede olduğu dikkat çekmektedir. Hem Şubat, hem de Haziran verilerinde sigaraya başlama yaşı dağılımı ağırlıklı olarak “18 yaş ve altı” kategorisindedir; bu şekilde iki örneklemin bulguları birbirini teyit etmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Sigaraya başlama yaşı, Şubat 2022, Haziran 2022, %

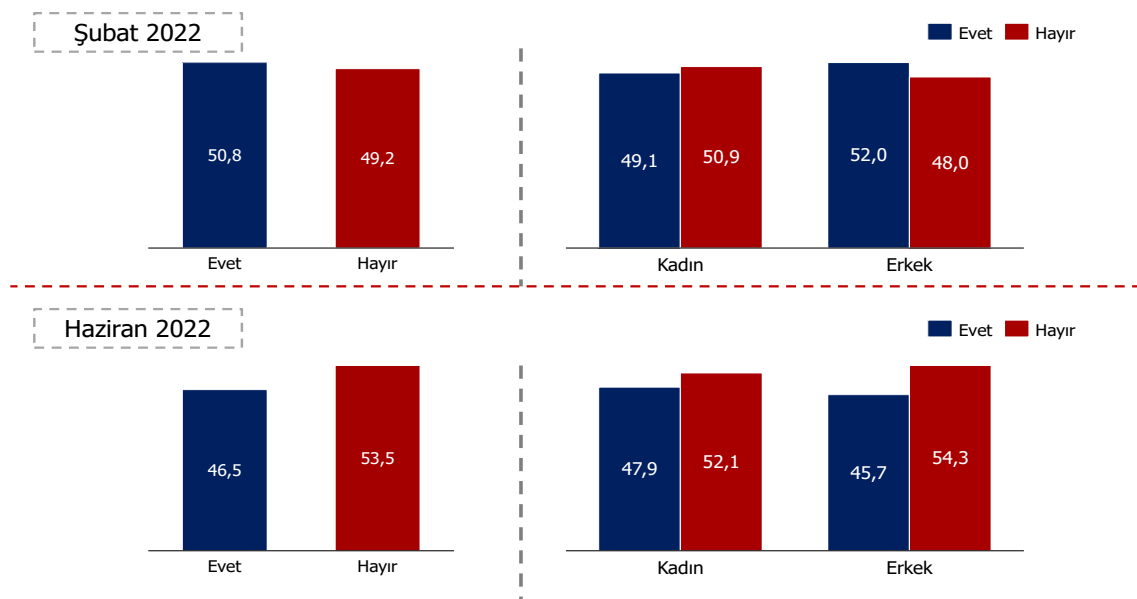

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

2. Tütün Kullanımını Bırakma

Sigara kullanıcılarının yaklaşık yarısının sigarayı bırakma isteğinde olduğu, diğer yarısının ise bırakmayı istemediği gözlenmiştir. "Şu anda sigarayı bırakmak istiyor musunuz?" sorusuna olumlu yanıt veren kullanıcıların payı Şubat anketinde yüzde 50,8 iken, bu pay kadınlarda yüzde 49,1, erkeklerde ise yüzde 52,0 olarak ölçülmüş idi. Haziran 2022 anket verilerine göre ise sigarayı bırakmak isteyen kullanıcıların payı yüzde 46,5 olarak gözlemlenmiş, kadınlarda yüzde 47,9, erkeklerde ise yüzde 45,7 olarak ölçülmüştür (Şekil 5). Aşağıdaki paragraflarda daha ayrıntılı analizlerin sonuçları paylaşılmaktadır.

Şekil 5. "Şu anda sigarayı bırakmak istiyor musunuz?" sorusuna verilen yanıtlar, Şubat 2022, Haziran 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

Bırakma istekliliğinin en üst iki gelir grubunda, en alt gelir grubuna göre belirgin bir şekilde daha düşük olduğu gözlemlenmektedir.⁶ Bunun haricinde, bırakma istekliliğinin yaş, eğitim seviyesi veya cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Aylara göre bırakma istekliliğinde istatistiksel olarak anlamlı bir değişim olmadığı gözlenmiştir.

Tablo 3. “Şu anda sigarayı bırakmak istiyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtların istatistiksel değişimi (1: Evet, 0: Hayır), Şubat 2022, Haziran 2022

	Risk Oranı	p-değeri
Yaş	1,041	0,092
Yaşın karesi	1,000	0,371
En son bitirilen okul		
Lise ve dengi (baz kategori)		
İlkokul ve altı (5 senelik)	1,267	0,137
Ortaokul (8 senelik)	1,106	0,545
Yüksekokul ve üzeri	0,976	0,858
Hanehalkı geliri		
4.250 TL ve altı (baz kategori)		0,006
4.251 -5.280 TL	1,269	0,105
5.281 - 7.510 TL	1,040	0,816
7.511 - 10.680 TL	0,891	0,502
10.681 - 22.970 TL	0,686	0,046
22.971 TL ve üstü	0,480	0,019
Şubat ayına göre Haziran ayındaki değişim	0,871	0,195
Kadın kukla değişkeni	0,927	0,489
Gözlem Sayısı	1516	

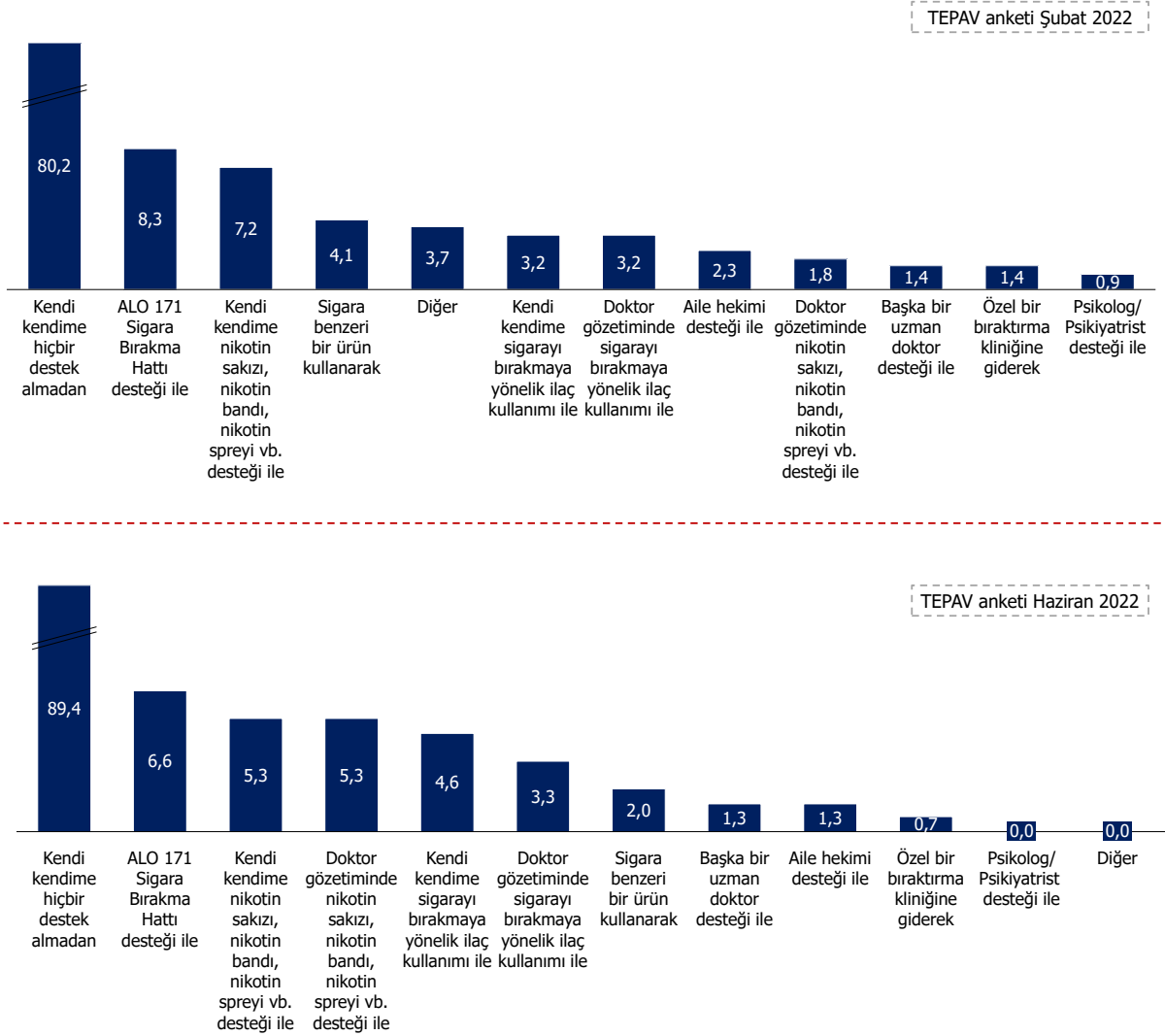
Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

* TEPAV anketleri Şubat ayında 1009 kadın, 1006 erkek; Haziran ayında ise 1001 kadın, 1001 erkek olmak üzere toplam 4017 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. İlgili soru “evet, düzenli kullanıyorum” ve “ evet, düzenli olmasa da ara sıra kullanıyorum” diyen katılımcılara sorulmuştur.

Sigarayı bırakma konusunda herhangi bir destek alanların epeyce azınlıkta olduğunu görüyoruz. Halen sigara kullanıyor olup son 12 ay içinde bırakmayı deneyip bırakamamış olanlar ve geçmişte tütün ürünü kullanıp bırakmış olanlar büyük çoğunlukla “kendi kendime hiçbir destek almadan” bırakma yöntemini kullanmışlardır. Şubat 2022 verilerine göre kullanıcıların yüzde 80,2’si, Haziran 2022’de ise yüzde 89,4’ü bu şekilde bırakmayı denemiştir. Geçmişte tütün ürünü kullanıp bırakmış olanlar grubunda ise Şubat 2022 anketi katılımcılarının yüzde 87,2’si, Haziran 2022 anketinde ise yüzde 92,1’i bu şekilde bırakmıştır. Bıraktırma kliniğine gitmek, psikolog desteği almak, uzman doktor veya aile hekimi desteği almak, sigara benzeri bir ürün kullanmak gibi yöntemlerin çok nadiren kullanılan yöntemler olduğu görülmektedir (Şekil 6 ve 7).

⁶ Anket sonuçlarının analizi için ikili lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Tahmin edilen regresyonda sigara bırakma istekliliği bağımlı değişken olarak tanımlanmıştır (“Şu anda sigarayı bırakmak istiyor musunuz?” sorusuna “Evet” yanıtı verenler = 1, “Hayır” = 0). Açıklayıcı değişkenler 3 nolu dipnottaki gibidir.

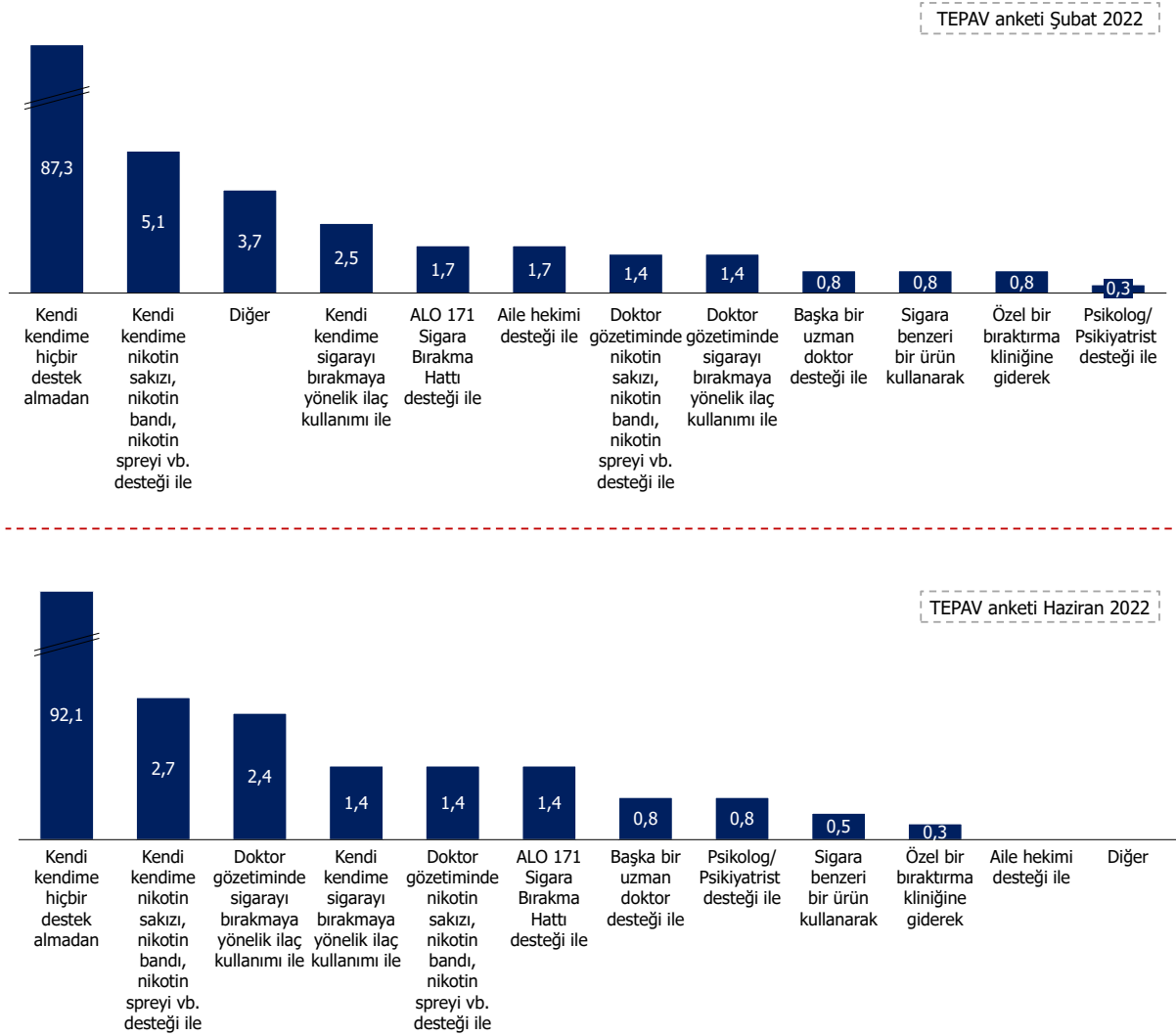
Şekil 6. Halen tütün ürünü kullananların “Son 12 ay içinde tütün kullanmayı bırakmak için aşağıdakilerden herhangi birini kullandınız mı?”* sorusuna verdiği yanıtlar, Şubat 2022, Haziran 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

*İlgili soru “evet, düzenli kullanıyorum” ve “evet, düzenli olmasa da ara sıra kullanıyorum” yanıtını veren katılımcılara sorulmuştur.

Şekil 7. Geçmişte tütün ürünü kullanıp bırakmış olanların “Hangi yöntem veya yöntemler ile tütün ürünlerini bırakmayı denemiştiniz?”* sorusuna verdiği yanıtlar, Şubat 2022, Haziran 2022, %

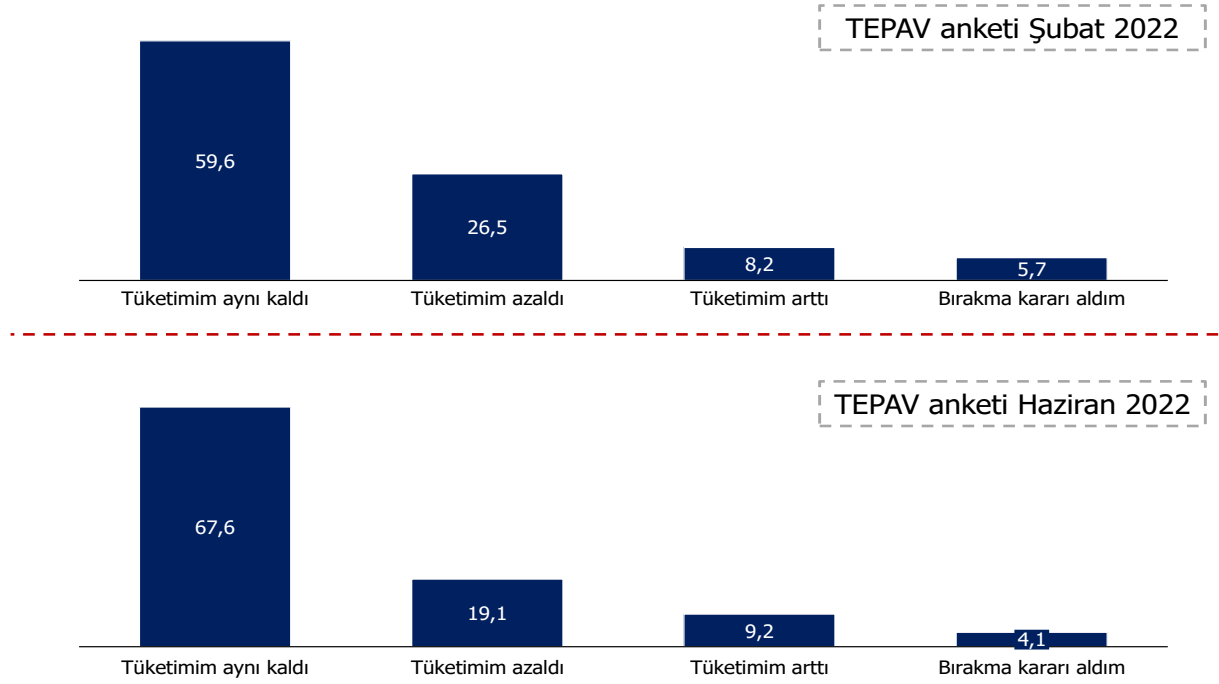
Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

*İlgili soru daha önce sigara kullanmış ve bırakmış katılımcılara sorulmuştur.

3. Ekonomi - Paket Sigara

Eylül 2021’den bu yana sigaraya yapılan yüksek zamlarla birlikte artan fiyatlara rağmen Haziran ve Şubat anketleri bulgularında bu fiyat artışlarının tüketime etkisinin sınırlı kaldığı görülmüştür. “Son zamanlarda yapılan fiyat artışı tütün tüketiminizi etkiledi mi?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde Şubat ayında yüzde 59,6, Haziran anketinde ise yüzde 67,6’sı tüketiminin aynı kaldığını ifade etmektedir. Buna ek olarak Haziran ayında katılımcıların yüzde 19,1’inin tüketiminin azaldığı, yüzde 9,2’sinin tüketiminin arttığı, yüzde 4,1’inin bırakma kararı aldığı görülmektedir (Şekil 8).

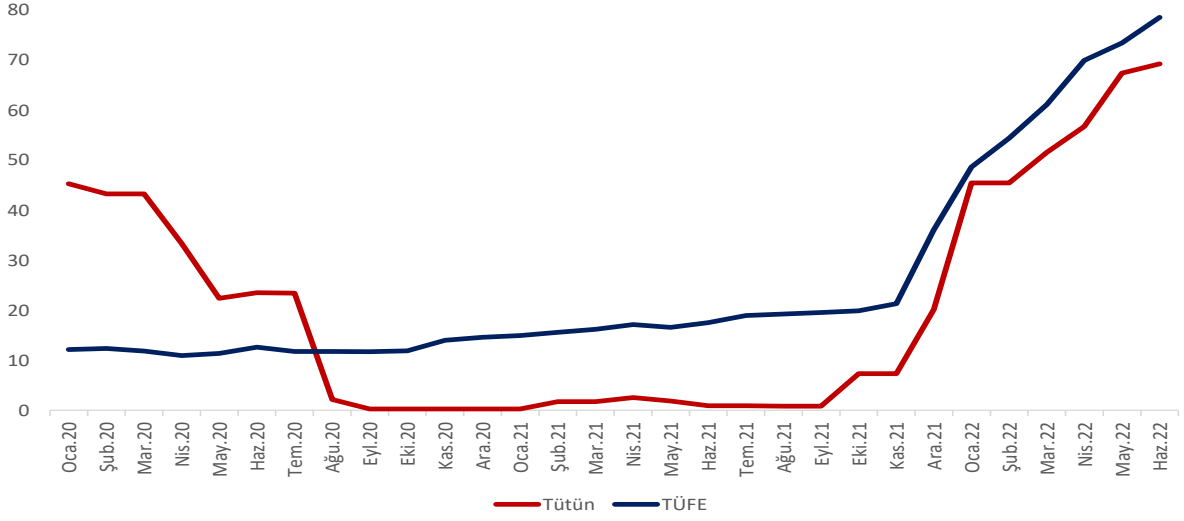
Şekil 8. “Son zamanlarda yapılan fiyat artışı tütün tüketiminizi etkiledi mi?” sorusuna verilen yanıtlar, Şubat 2022, Haziran 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

2022 yılında sigara fiyatlarındaki artış TÜFE artışının gerisinde kalmış, böylece sigaranın göreceli fiyatı azalmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) istatistiklerine göre 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla TÜFE bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 79,6 artmıştır. Aynı dönemde, brüt asgari ücret 1 Ocak - 30 Haziran 2022 dönemi için yüzde 39,9 oranında artışla 3578 TL'den 5004 TL'ye çıkarılmış, ardından 1 Temmuz - 31 Aralık 2022 dönemini kapsayacak şekilde yüzde 29,3 oranında tekrar artırılarak 6471 Türk lirasına yükseltilmiş, böylece yıllık bazda yüzde 80 artış yapılmıştır. TÜFE'nin bileşenlerinden biri olan tütün ürünlerinde yaşanan fiyat artışı ve TÜFE artışı bir grafik üzerinde gösterildiğinde, tütün ürünleri fiyat artışının Ağustos 2020'den beri TÜFE'deki artışın altında kalmış olduğu görülmektedir (Şekil 9). Enflasyon sepetinde yer alan ürünlerin (örneğin temel gıda maddelerinin) fiyat artışına kıyasla sigaradaki fiyat artışının düşük kaldığı dikkate alındığında, sigaranın diğer mallara göre daha uygun fiyatlı, daha satın alınabilir hale geldiği, bu nedenle fiyat artışlarına rağmen tüketimin fazla değişmediği yorumu yapılabilir.

Şekil 9. Tütün ürünleri fiyatları ve tüketici fiyat endeksinde bir önceki yılın aynı ayına göre değişim, Ocak 2014 – Temmuz 2022, %

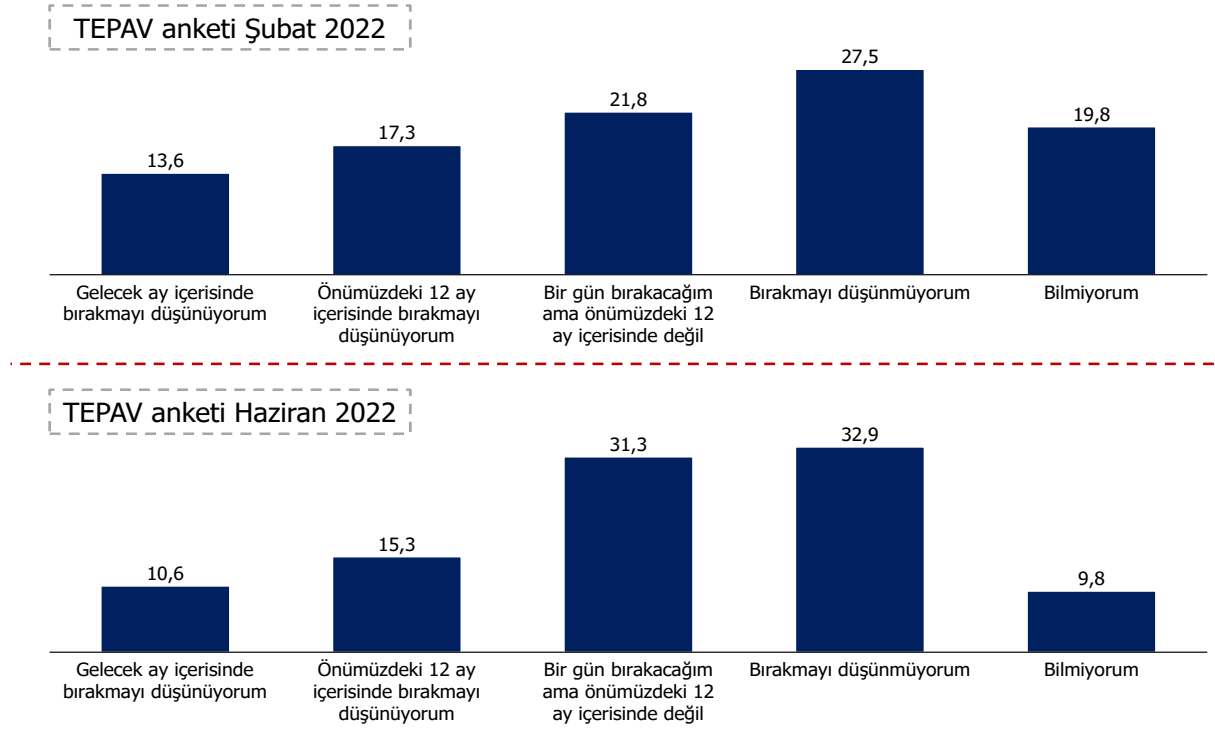
Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları

Not: Tütün ürünleri fiyatlarının belirlenmesinde TÜFE hesaplarında kullanılan Amaca Göre Bireysel Tüketim Sınıflaması (COICOP) alt gruplarından biri olan "Tütün" başlığı altındaki veriler esas alınmıştır. Bir önceki yılın aynı ayına göre olan değişimler gösterilmiştir.

4. Tütün Kullanıcılarının Algısı

Kullanıcılara sigarayı bırakma ile ilgili bir planları olup olmadığı sorulduğunda, bırakmayı düşünmediğini belirtenlerin oranında Şubat'tan Haziran'a belirgin bir artış görülmüştür. Şubat ve Haziran'daki veriler incelendiğinde kullanıcıların çoğunun ya bırakmayı düşünmediğini, düşünüyorsa da bir sene içinde düşünmediğini, ya da sorunun cevabını bilmediğini görüyoruz. Şubat'a kıyasla Haziran verilerinde yakın zamanda bırakmayı düşünenlerin oranında azalma dikkat çekerken, "bir gün bırakacağım ama önümüzdeki 12 ay içerisinde değil" ve "bırakmayı düşünmüyorum" yanıtını verenlerin oranının belirgin şekilde artmış olduğunu görüyoruz (Şekil 10).

Şekil 9. "Aşağıdakilerden hangisi sigara bırakma konusundaki düşüncelerinizi en iyi şekilde tanımlar?" sorusuna verilen yanıtlar, Şubat 2022, Haziran 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

Sigaranın sağlığına vereceği zarar konusunda endişe seviyesi daha yüksek olan kullanıcıların daha büyük bir kısmının bırakmayı düşündüğünü ve daha kısa vadede bırakma planı yaptığı görülüyor. Zarar konusunda endişeli olanların yüzde 15'i gelecek ay içinde bırakmayı düşünürken endişeli olmayanlarda ve "ne endişeliyim ne de değilim" diyenlerde bu oranının daha düşük (yüzde 4 civarında) olduğunu görüyoruz. Benzer şekilde, zarar konusunda endişeli olanların yüzde 20,3'ü gelecek yıl içinde bırakmayı düşünürken diğer iki grupta olanlarda bu oranların daha düşük (yüzde 12,2 ve 5,6) olduğu gözlemleniyor. Endişesi olmayanların %58,9'u bırakmayı düşünmediğini belirtiyor. Bu durumda, her ne kadar sigaranın sağlığa zararlı olduğu toplum genelinde biliniyor olsa da, zarara ilişkin endişe seviyesinin bırakma planı ile bağlantılı olmasının politika geliştirme açısından bir fırsat sunduğu söylenebilir (Tablo 4).

Tablo 4. "Aşağıdakilerden hangisi sigara bırakma konusundaki düşüncelerinizi en iyi şekilde tanımlar?" sorusuna verilen yanıtlar ile "Sigaranın gelecekte sağlığınıza zarar vereceği konusunda endişeli misiniz?" sorusuna verilen yanıtların dağılımı, Şubat 2022, Haziran 2022, %

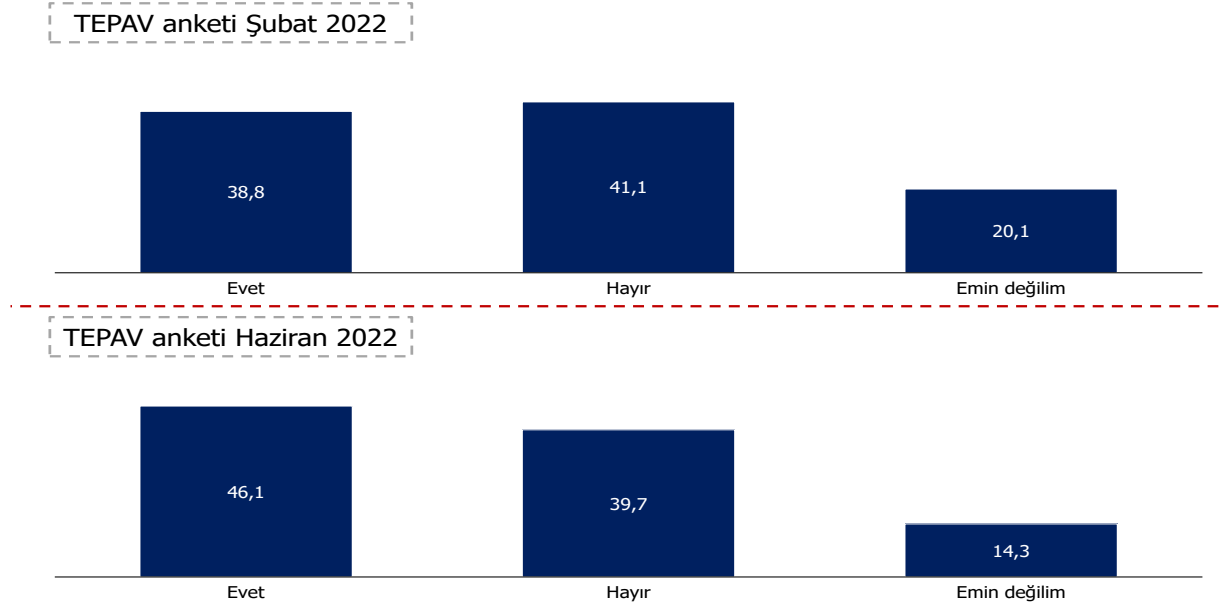
	Endişeliyim	Ne endişeliyim ne değilim	Endişeli değilim
Gelecek ay içinde bırakmayı düşünüyorum	15,0%	4,1%	4,4%
Önümüzdeki 12 ay içinde bırakmayı düşünüyorum	20,3%	12,2%	5,6%
Bir gün bırakacağım ama önümüzdeki 12 ayda değil	32,6%	35,7%	26,1%
Bırakmayı düşünmüyorum	20,8%	35,7%	58,9%
Bilmiyorum	11,3%	12,2%	5,0%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Gözlem sayısı*	1327		

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

* TEPAV anketleri Şubat ayında 1009 kadın, 1006 erkek; Haziran ayında ise 1001 kadın, 1001 erkek olmak üzere toplam 4017 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Sigara kullanımı kadınlarda 469, erkeklerde ise 858 katılımcıdan oluşmaktadır.

Kullanıcıların yüzde 46,1'i istese sigarayı şu anda bırakabileceğini düşünüyor. Mevcut kullanıcılara "İsteseniz şu anda sigarayı bırakabileceğinizi düşünüyor musunuz?" sorusu sorulduğunda, Şubat anketinde yüzde 38,8'i bırakabileceğini belirtmiş idi. Haziran anketinde bu oranın Şubat ayına göre 7,3 oranında artarak yüzde 46,1 olduğunu görüyoruz (Şekil 11).

Şekil 10. “İsteseniz şu anda sigarayı bırakabileceğinizi düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar, Şubat 2022, Haziran 2022, %

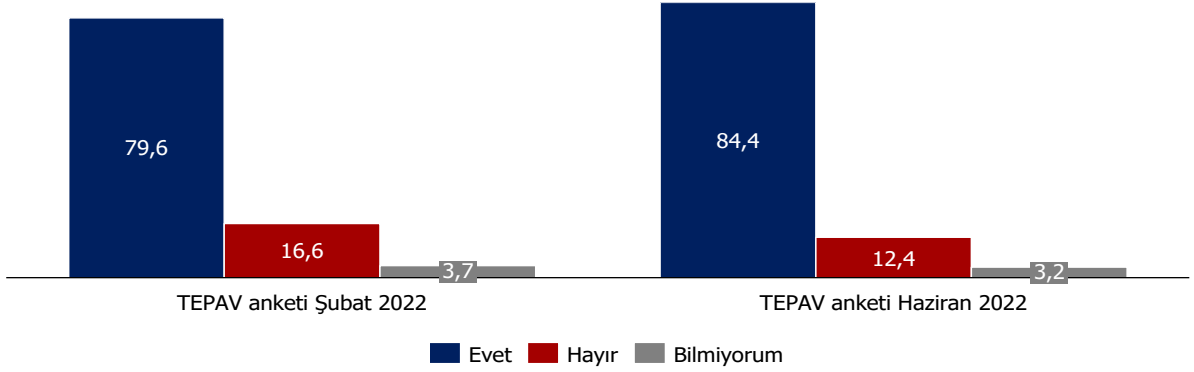
Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

Bununla birlikte, istese şu anda sigarayı bırakabileceğini düşünenlerin yüzde 30,6'sı en son bırakma denemesinde sigaradan en çok 1 hafta uzak durabilmiştir. Haziran 2022 verilerine göre, sigarayı istediğinde bırakabileceğini düşünenlerin yüzde 24,2'si 1-4 hafta, yine yüzde 24,2'si 1-3 ay uzak durabilmiştir. Sigarayı istediğinde bırakabileceğini düşünenlerin yalnızca yüzde 11,3'lük bir kısmı 6 ay-1 yıl arası sigaradan uzak durabildiğini belirtmiştir. Bu veriler, kişilerin sigarayı bırakabileceklerine yönelik inançlarının gerçekleşen durumla örtüşmediğine işaret etmektedir.

5. Kayıt Dışı Kullanım

Aldığı ürünlerin üstünde bandrol bulunmadığını ifade edenlerin yüzdesi Haziran'da Şubat'a göre daha düşüktür. Aldığı ürünlerin üzerinde bandrol bulunmadığını ifade edenlerin payı Şubat ayında yüzde 16,6 iken, Haziran ayında yüzde 12,4 seviyesinde ölçülmüştür. Bandrollü ürün kullandığını söyleyenlerin payı Şubat ayında yüzde 79,6, Haziran ayında ise yüzde 84,4 olarak gözlenmiştir. Hem sigara fiyat artışlarının TÜİK enflasyon sepetindeki diğer ürünlere göre daha düşük kalmış olması, böylece sigaranın diğer ürünlere göre ucuzlamış olması, hem de alışılmış olan ürüne ve markaya sadakat nedeniyle, sigara fiyatı artışına rağmen bandrollü ürün kullanımında bir azalma olmadığı yorumu yapılabilir.

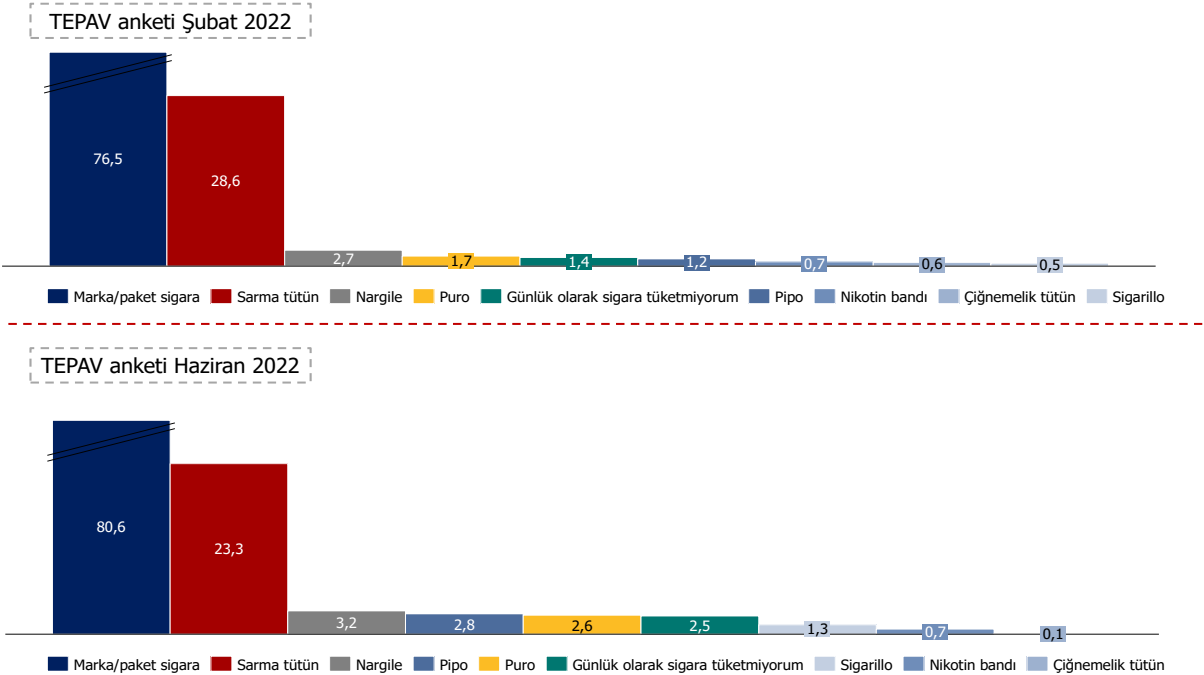
Şekil 11. "Aldığınız ürünlerin üstünde bandrol var mıydı?" sorusuna verilen yanıtlar, Şubat 2022, Haziran 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

Tütün kullanıcılarının büyük çoğunluğu, normal şartlarda günlük olarak kullandıkları tütün ürününün, 2012 ve 2016 GATS sonuçları ile uyumlu olacak şekilde, marka/paket sigara olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında, Şubat ayında tütün kullanıcılarının yüzde 28,6'sı, Haziran ayında ise yüzde 23,3'ü her gün düzenli olarak sarma tütün kullandıklarını belirtmiştir. Sarma tütün kullananların payında Pearson ki-kare istatistiğine göre anlamlı bir azalma olduğu dikkat çekmektedir.

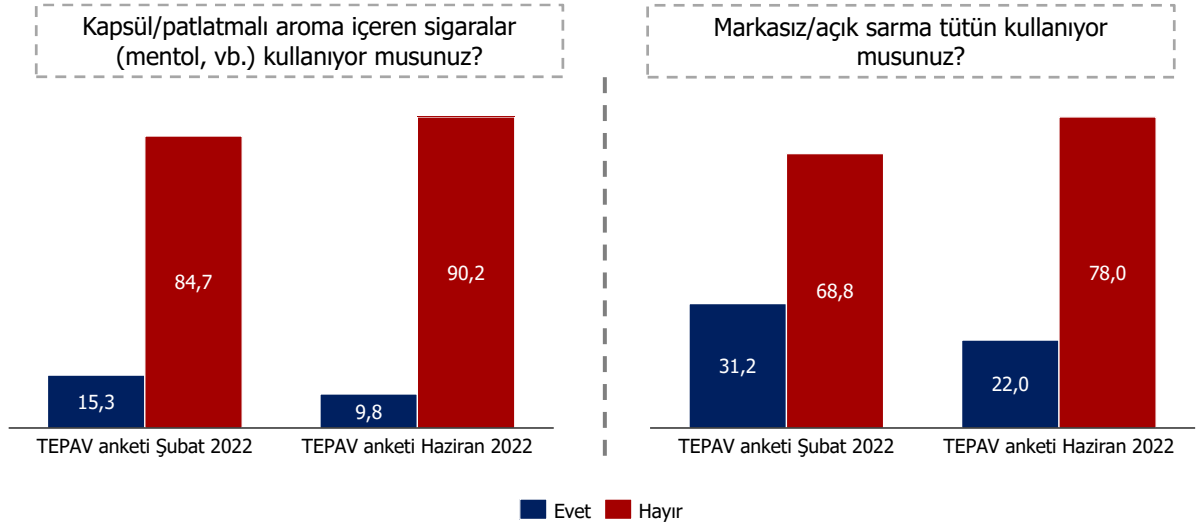
Şekil 12. "Normal şartlarda aşağıdaki ürünlerden hangilerini her gün kullanıyorsunuz?" sorusuna verilen yanıtlar, Şubat 2022, Haziran 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

Kayıt dışı ürün kullanımını tespit etmek amacıyla sorulan sorular, markasız/açık sarma tütün ve kapsül/patlatmalı aroma içeren sigaralar gibi ürünlerin azımsanmayacak bir kullanım oranına sahip olduğunu gösteriyor. Buna karşılık, markasız/açık sarma tütün kullananların payında Şubat ayından Haziran ayına istatistiksel olarak anlamlı bir azalma olduğu gözlenmiştir. Şubat ayında kullanıcıların yüzde 31,2'si markasız/açık sarma tütün kullandığını belirtirken Haziran ayında bu oran 9,2 puan azalarak yüzde 22'ye gerilemiştir. Şubat ayında kullanıcıların yüzde 15,3'ü kapsül/patlatmalı sigara kullandıklarını belirtirken Haziran ayında bu oran yüzde 9,8 olarak ölçülmüştür.

Şekil 13. "Markasız/açık sarma tütün ve kapsül/patlatmalı aroma içeren sigara kullanıyor musunuz?" sorularına verilen yanıtlar, Şubat 2022, Haziran 2022, %

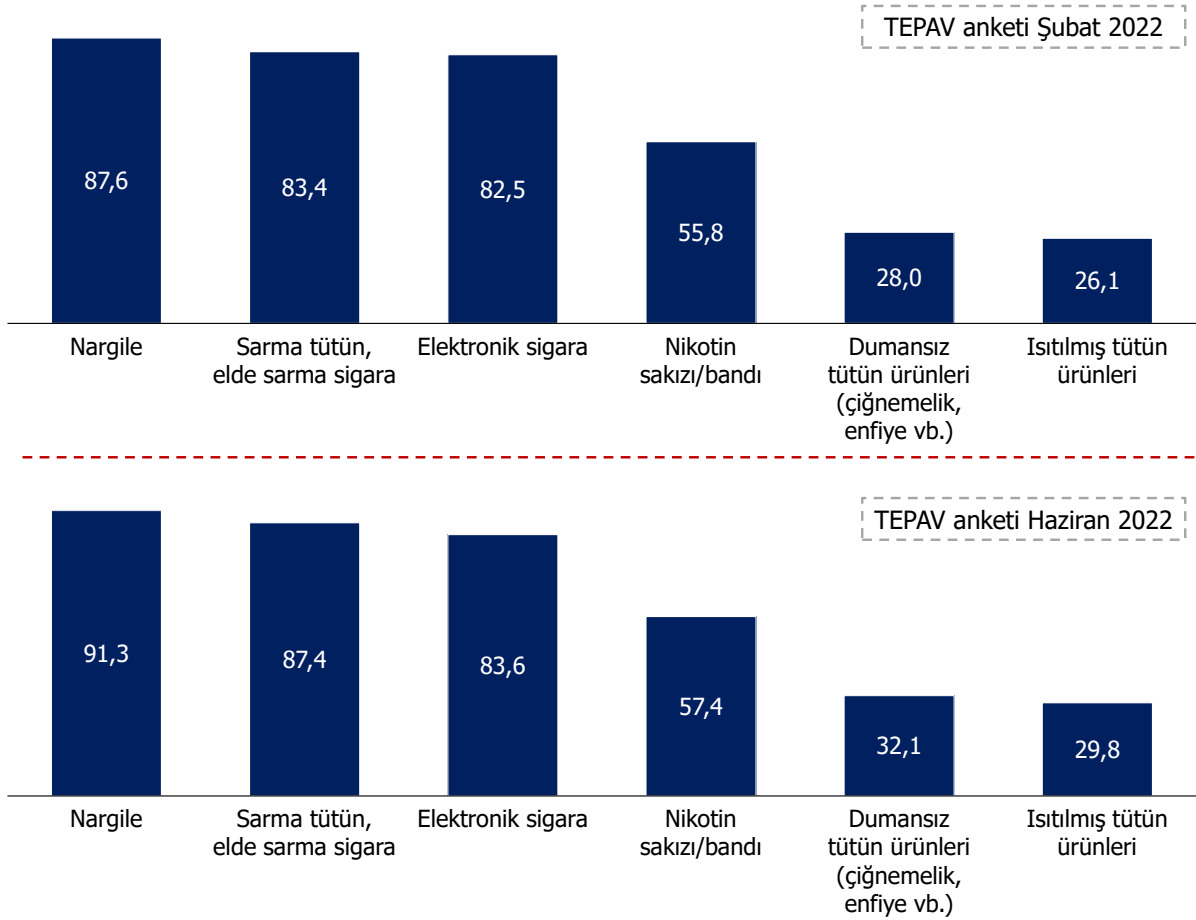

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

6. Bilgi, Tutum ve Algı

Nargile ve sarma tütün, sigara dışında en çok bilinen tütün ürünleri olmakla birlikte diğer tütün ürünlerinin de duyulma ya da bilinme oranı artmaktadır. Katılımcılara hangi tütün ürünlerini görmüş ya da duymuş oldukları sorulmuştur. Şubat ayı anketi ile kıyaslandığında listelenen bütün tütün ürünlerinin bilinirliğine yönelik artış söz konusu olsa da nargile, sarma tütün, ısıtılmış tütün ürünleri ve dumansız tütün ürünlerini duymuş/görmüş olma oranı istatistiksel olarak anlamlı şekilde artmıştır (Şekil 15).

Şekil 14. "Aşağıdaki ürünleri gördünüz mü/duydunuz mu?" sorusuna verilen yanıtlar, Şubat 2022, Haziran 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

Elektronik sigaraya dair farkındalığın yaş, eğitim seviyesi ve hane gelirine göre değiştiği, farkındalığın bu değişkenlerle pozitif ilişkili olduğu görülüyor.⁷ Bu ürünleri duyduğunu veya gördüğünü söyleyenlerin genel olarak daha üst yaş gruplarında bulunan, daha yüksek gelire ve eğitime sahip kişiler olduğunu söyleyebiliriz. Kadınlarda farkındalığın eğitimle birlikte çok belirgin bir şekilde arttığını görüyoruz. Lise ve dengi okul mezunları baz kategori olarak ele alındığında, daha düşük eğitimli kadınlarda farkında olma olasılığının lise mezunlarına göre çok daha düşük (risk oranları 0,3 ve 0,6) iken, yüksekokul ve üzeri seviyede eğitime sahip olanlarda lise mezunlarına göre 1,5 kat yüksek olduğunu görüyoruz. Elektronik sigarayı duymuş veya görmüş olma olasılığının hem kadınlarda hem de erkeklerde gelir düzeyiyle birlikte artış gösterdiğini, bazı gelir gruplarında anlamlı bir etki tahmin edilmemekle birlikte, en düşük gelir grubuna kıyasla daha üst gelir gruplarında farkında olma olasılığının 1,5-2 kat yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Son olarak, Şubat-Haziran anketleri arasında elektronik sigara farkındalığı açısından genel olarak bir fark görülmediği söylenebilir.

⁷ Anket sonuçlarının analizi için ikili lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Tahmin edilen regresyonda elektronik sigara farkındalığı bağımlı değişken olarak tanımlanmıştır ("Elektronik sigarayı duydunuz/gördünüz mü?" sorusuna "Evet" yanıtı verenler = 1, "Hayır" = 0). Açıklayıcı değişkenler 3 nolu dipnottaki gibidir.

Tablo 5. “Elektronik sigarayı duydunuz/gördünüz mü?” sorusuna verilen cevapların lojistik regresyon analizi (1: Evet, 0: Hayır), Şubat 2022, Haziran 2022, n=4017

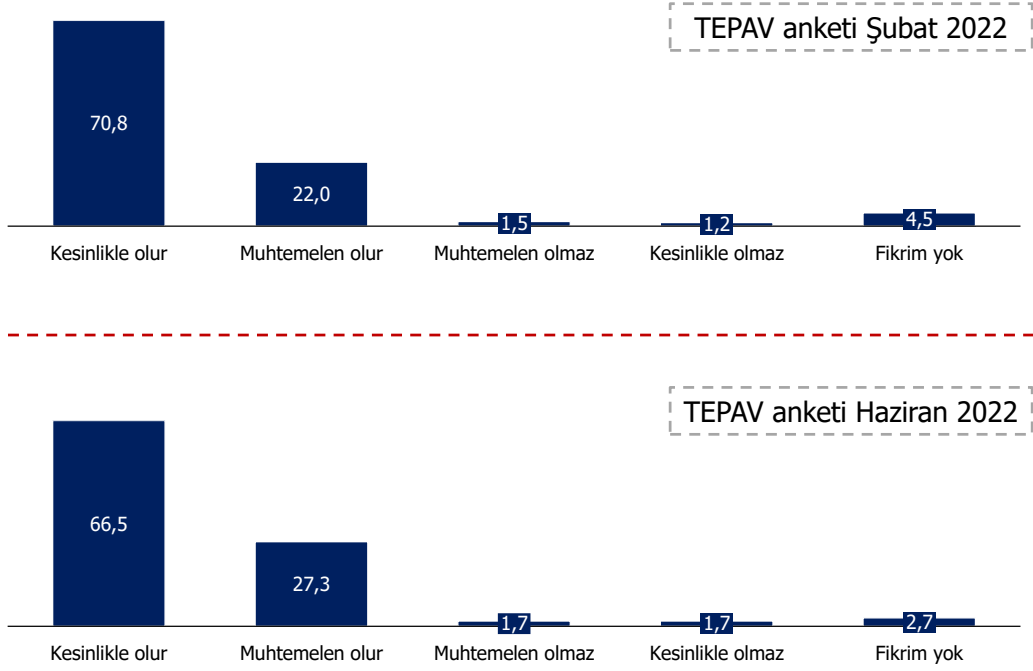
	Kadın		Erkek	
	Risk Oranı	p-değeri	Risk Oranı	p-değeri
Yaş	1,073	0,003	1,039	0,111
Yaşın karesi	0,999	0,008	0,999	0,041
En son bitirilen okul				
Lise ve dengi (baz kategori)				
İlkokul ve altı (5 senelik)	0,302	0,000	0,463	0,000
Ortaokul (8 senelik)	0,583	0,008	0,484	0,000
Yüksekokul ve üzeri	1,506	0,020	0,885	0,534
Hanehalkı aylık geliri				
1: 4.250 TL ve altı (baz kategori)				
2: 4.251 -5.280 TL	1,605	0,001	1,787	0,002
3: 5.281 - 7.510 TL	1,441	0,062	1,743	0,014
4: 7.511 - 10.680 TL	1,652	0,028	1,969	0,004
5: 10.681 - 22.970 TL	3,415	0,000	1,592	0,055
6: 22.971 TL ve üstü	2,944	0,148	3,050	0,021
Şubat ayına göre Haziran ayındaki değişim	1,146	0,248	1,052	0,709
Gözlem Sayısı*	2010		2007	

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

* TEPAV anketleri Şubat ayında 1009 kadın, 1006 erkek; Haziran ayında ise 1001 kadın, 1001 erkek olmak üzere toplam 4017 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de sigaranın sağlığa zararına ilişkin algı düzeyinde toplum genelinde zaman içinde belirgin bir değişim olmadığı, yetişkinlerin büyük çoğunluğunun sigaranın zararlı olduğunu düşündüğü Haziran 2022’de gerçekleştirilen anket sonuçlarında da görülmektedir. Sigaranın ciddi bir hastalığa neden olacağı katılımcıların yüzde 66,5’i için kesin, yüzde 27,3’ü için ise muhtemeldir. Sigaranın ciddi bir hastalığa kesinlikle veya muhtemelen neden olacağını düşünenlerin payının Şubat verilerinde yüzde 92,8 iken Haziran verilerinde yüzde 93,8 seviyesinde ve Şubat ile kıyaslanabilir düzeyde olduğunu görüyoruz. Sigaranın zararlı olduğuna ilişkin algı ve bilincin yüksek olduğu, bununla birlikte bırakma konusunda istekliliğin Şubat ayında yüzde 50,8, Haziran ayında ise yüzde 46,5 düzeyinde kaldığı dikkat çekmektedir.

Şekil 15. "Sizce sigara kullanmak ciddi bir hastalığa neden olur mu?" sorusuna verilen yanıtlar, Şubat 2022, Haziran 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

Sigaranın ciddi bir hastalığa neden olduğuna dair bilince sahip olmanın, kullanıcıların sigarayı bırakmayı planlama ve kısa süre içinde bırakmayı planlama ile bağlantılı olduğu görülüyor. Sigaranın ciddi bir hastalığa neden olduğunu düşünen kullanıcıların yüzde 11,4'ü gelecek ay içinde, yüzde 16,5'i ise önümüzdeki 12 ay içinde sigarayı bırakmayı düşündüğünü ifade etmektedir. Sigaranın ciddi bir hastalığa neden olmayacağını düşünenler arasında ise her iki oran da çok düşüktür (yüzde 2,4). Bu ikinci grupta kullanıcıların yüzde 59,5'i sigarayı bırakmayı düşünmediklerini ifade etmiştir (tablo 6).

Tablo 6. "Aşağıdakilerden hangisi sigara bırakma konusundaki düşüncelerinizi en iyi şekilde tanımlar?" sorusuna verilen yanıtlar ile "Sizce sigara içmek akciğer kanseri gibi ciddi bir hastalığa neden olur mu?" sorusuna verilen yanıtların dağılımı, Şubat 2022, Haziran 2022, %

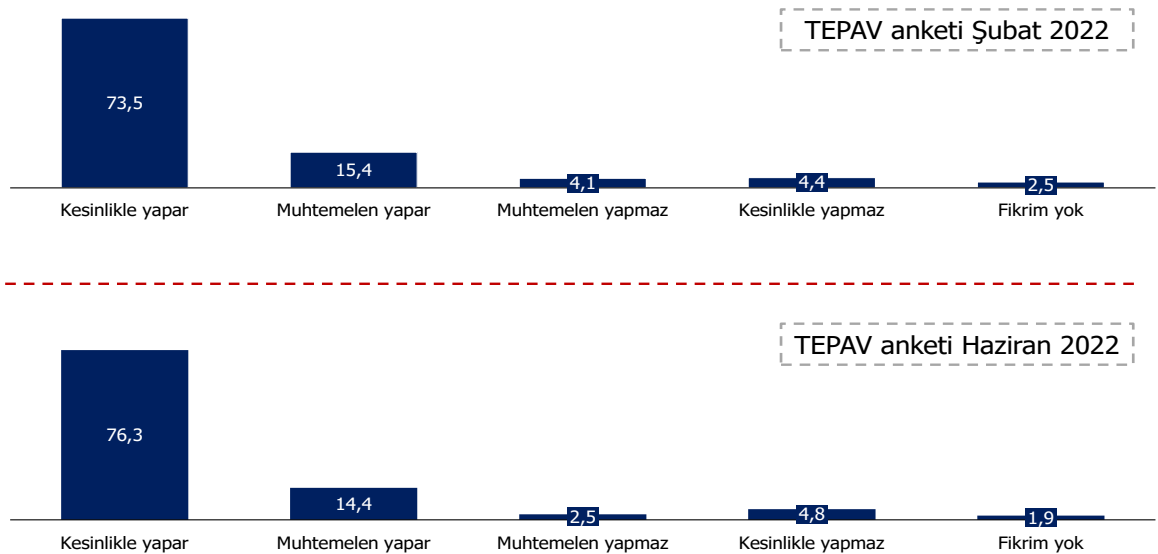
	Neden olur	Neden olmaz	Fikrim yok
Gelecek ay içinde bırakmayı düşünüyorum	11,4%	2,4%	
Önümüzdeki 12 ay içinde bırakmayı düşünüyorum	16,5%	2,4%	
Bir gün bırakacağım ama önümüzdeki 12 ayda değil	31,4%	33,3%	21,4%
Bırakmayı düşünmüyorum	30,8%	59,5%	50,0%
Bilmiyorum	9,8%	2,4%	28,6%
Toplam	100%	100%	100%
Gözlem sayısı*	1327		

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları

* TEPAV anketleri Şubat ayında 1009 kadın, 1006 erkek; Haziran ayında ise 1001 kadın, 1001 erkek olmak üzere toplam 4017 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Sigara kullanımı kadınlarda 469, erkeklerde ise 858 katılımcıdan oluşmaktadır.

Sigaranın bağımlılık yaptığına inananların oranı çoğunlukta. Sigaranın kesinlikle bağımlılık yaptığını belirtenlerin payı Şubat anketinde yüzde 73,5, Haziran anketinde ise yüzde 76,3 olarak ölçülmüştür. Sigaranın kesinlikle veya muhtemelen bağımlılık yaptığına inananları payı Şubat'ta yüzde 88,9 iken Haziran'da yüzde 90,7 olarak gözlemlenmiştir. Sigaranın bağımlılık yaptığına dair farkındalık ve algı seviyesi yüksektir.

Şekil 16. "Sigaranın bağımlılık yaptığına inanıyor musunuz?" sorusuna verilen yanıtlar, Şubat 2022, Haziran 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat 2022, Haziran 2022), TEPAV hesaplamaları